

Naar de dierentuin

Groepsmanagement tijdens de speelwerkperiode

Hoe organiseer je een goede speelwerkperiode rond je thema waarin spel centraal staat? Een vraag waar veel kleuterleerkrachten mee worstelen. Vaak zie je dat er veel begeleidingstijd en aandacht van de leerkracht opgaan aan het instructie geven bij de bekende 'werkjes aan tafel' en dat er bijna geen tijd overblijft om verdiepend mee te spelen en van daaruit het spel te verbinden, verrijken en te werken aan doelen. Lilian van der Bolt vertelt over een mooi voorbeeld uit de praktijk.

De kunst is om het leren en ontwikkelen in de speelwerkperiode meer te laten plaatsvinden in de hoeken en deze hoeken met elkaar in verbinding te brengen via het thema en het gesprek over het thema. Met deze uitdaging is het onderbouwteam van CBS Prins Maurits in Dirksland ruim een jaar geleden aan de slag gegaan. Bij het thema 'wij gaan naar de dierentuin' is het team bij de themaplanning op de eerste plaats uitgegaan van het spel dat er mogelijk kon ontstaan in de hoeken. Daarbij werd gekeken wat er nodig was om dat spel op gang te brengen, naar een hoger plan te tillen, verbinding tot stand te brengen tussen de hoeken en daar te kunnen werken aan doelen.

Naar de dierentuin

Als ik tegen het eind van het thema (week 6) kom observeren tijdens de speelwerkperiode zie ik bij groep 2 van juf Annemarie (Jonge Kind-expert op de school) een prachtig voorbeeld van een speelwerkperiode waarin spel en verbinding tussen de hoeken centraal staan. Als ik binnenkom in de klas zie ik alle kleuters in verschillende hoeken zelfstandig en heel doelgericht aan het werk en aan het spelen. Een aantal kinderen doen mee met themaspel dat vanuit het centrale thema 'wij gaan naar de dierentuin' in de hoeken vorm krijgt. Andere kleuters zitten te knutselen, te puzzelen, zijn een dier aan het kleien, of zijn op de bovenverdieping van het lokaal aan het bouwen of stempelen en lezen.

Het themaspel in de hoeken is in volle gang. Juf meldt zich aan bij het ticketbureau om een kaartje te kopen voor de dierentuin. Ze koopt bij Anke een ticket voor 2 euro. Kinderen betalen 1 euro. Dat staat te

lezen op het tariefoverzicht bij de kassa. Juf krijgt een ticket en een plattegrond van de dierentuin van Anke. Anke vraagt of ze zich wil aanmelden voor de rondleiding door een gids. Als er genoeg bezoekers zijn voor de rondleiding gaan ze vertrekken. Gids Tim gaat even vragen aan de kleuters in de huishoek of ze ook naar de dierentuin willen komen. Hanneke en Timon willen ook mee. Ze gaan eerst een tas met lunch inpakken en komen dan naar de kassa van de dierentuin. Ze kopen een kaartje. Met een groepje van vier gaan ze nu op pad met gids Tim. Ze kijken op de plattegrond en op de wegwijzer. Met verrekijkers om gaan ze naar de savanne om dieren te bekijken.

De bezoekers stellen gids Tim vragen over de dieren. Ze zijn vooral benieuwd naar het jonge olifantje dat vorige week geboren is in de dierentuin. Er zijn ook twee oppassers in de weer met een kruiwagen. De ene oppasser kijkt op het schema met de voedertijden of het al tijd is om de giraffen te voeren, of de zeeleeuwen. Als het tijd is loopt ze naar het voedselhok. Daar staat precies welk dier wat moet eten en in welke hoeveelheid. Als ze zeeleeuw Harpo gaat voeren, willen de bezoekers daar ook graag naar komen kijken. Ondertussen is er een slang ziek geworden in de jungle. Bezoeker juf Annemarie en medebezoeker Aisha hebben gezien dat de slang heeft overgegeven en er heel ziek uit ziet. Ze vertellen het aan de oppassers. Die overleggen met elkaar en oppasser Levi legt de slang voorzichtig in zijn kruiwagen om hem naar de dierenkliniek te brengen. Daar kunnen dierenartsen Floor en Wilco de slang onderzoeken.

Analyse

Een kleine analyse van dit voorbeeld laat zien dat groepsmanagement niet alleen een zaak is van het toepassen van regels en afspraken in de groep, maar dat het vooral een kwestie is van het managen van de inhoud van het thema en het themaspel.

Opbouw van het thema

In dit voorbeeld is er een sterke geleidelijke opbouw van het thema: de observatie vond plaats in week 6. In het begin van het thema lag de nadruk op het samen

onderzoeken en ontdekken van dit thema. Daarna kwamen de leervragen bij de kleuters op. Er is een kennisweb met de kinderen opgesteld. Daar ontstonden nieuwe vragen uit. Zo is het thema steeds verder gegroeid.

Thematiserend werken

De juf werkt thematiserend waarbij veel ruimte was voor kleuters en de leerkracht om samen betekenis te geven aan de inhoud van het thema. Kinderen namen bijvoorbeeld zelf de dieren voor in de dieren-tuin mee van huis (knuffels). Door steeds veel tijd te maken voor gesprekken rond het thema tijdens het spel of naar aanleiding van een prentenboek, door de nieuwsgierigheid te blijven voeden en direct de ideeën van de kleuters te faciliteren, kwam er bij de dieren-tuin al snel een kassa/ticketbureau. Later kwam het idee om een plattegrond en bewegwijze-ring te maken voor de dieren-tuin, en de dierenkliniek kwam erbij toen olifant Kira in verwachting was en een baby kreeg. Op die manier werd het initiatief van de kleuters steeds gevoed en bleef het thema prikkelend. In de week dat ik kom kijken wordt het thema afgebouwd. Hans heeft bedacht dat de dieren vandaag zelf op reis gaan naar een andere dieren-tuin. Hij maakt een tekening die hij later bij het ticketbureau hangt. De dieren gaan weer mee terug naar huis en het thema wordt afgesloten.

Heldere afspraken: niet-storen

Om de inhoud van het thema zo te kunnen organiseren, moet je als leerkracht steeds flexibel aanwezig kunnen zijn waar jouw ondersteuning en facilitering nodig zijn. Dat kan niet zonder heldere afspraken rond het niet-storen van de juf: een stoplicht en een timetimer. Juf Annemarie heeft een bloemenketting om. Als de kleuters die niet betrokken zijn bij het the-maspel een vraag hebben, mogen ze juf niet storen als zij meespeelt in de hoeken of als ze met kleuters in een verdiepend gesprek is. De kinderen kennen de afspraak. Als andere kinderen toch een vraag hebben geldt de regel: denk eerst zelf na of je een antwoord weet. Anders vraag je het aan je maatje of hulpje van de dag.

Inzet van een ankerverhaal

Om het spel iets meer op gang te brengen aan het begin van het thema werd er gewerkt met een anker-verhaal 'olifant en de kist vol appels'. Het gaf kleu- ters een verhaal dat ze konden meenemen in hun doen-alsof spel. Het verhaal heeft zich over de weken verder kunnen uitbreiden en verdiepen met eigen verhaallijnen van de kleuters. Ook zijn er klei- nere verhaallijnen ontstaan rondom bepaalde rollen, zoals die van de oppasser, de bezoeker, de dieren- arts of de gids. De rollen en verhaallijnen zijn samen met de kleuters verkend.

Werken aan doelen in spel

Als je op deze manier werkt komen er veel doelen spelenderwijs aan bod. Ook doelen waar je mis- schien niet zo snel aan denkt. Er is bijvoorbeeld een plattegrond gemaakt en een bewegwijze-ring (rekenen/wiskunde, ruimtelijke oriëntatie) voor de dieren-tuin. Er is een schema van de voedertijden van de dieren gemaakt en er is een kalender voor de geboorte van babyolifant Bibi (tijdoriëntatie).

Maak van spel prioriteit

Deze speelwerkperiode is zo opgebouwd dat spel centraal staat en juf weinig tijd nodig heeft voor begeleiding van instructierijke opdrachten. Juf besteedt niet meer dan 5 minuten tijd aan een instructie bij een klein groepje. Met de kleuters die doen-alsof spel in de themahoeken gaan spelen, neemt ze van tevoren even door wat voor plannetje ze hebben: welke rol ga je spelen? Met wie ga je spelen? Wat heb je dan nodig? Wat ga je dan doen? Ze loopt per speelwerkperiode altijd twee maal een ronde langs alle hoeken waarin ze beschikbaar is voor vragen, maar maakt heel bewust tijd vrij om zich te verdiepen in het doen-alsof spel waarbij ze een zorgvuldige afweging maakt: meespelen of niet? Of misschien alleen maar observeren? Is een meer sturende rol gewenst of juist een ondergeschikte rol? In dit geval heeft ze gekozen voor de meer ondergeschikte rol van bezoeker.

op waar zij mee komen en tegelijkertijd maak je van spel prioriteit en maak je duidelijke afspraken over uitgestelde aandacht. Daarnaast vraagt het een goede opbouw van het thema over de weken en de vaardigheid om in het spel kansen te grijpen en aan doelen te werken.

Maar als je kijkt naar wat het oplevert om je speelwerkperiode zo te organiseren: hoe de kleuters aan het werk zijn, problemen oplossen, samen werken, doorddenken, redeneren, praten en werken met kennis, dan is dat toch alle moeite meer dan waard? ▲

Interactie tussen kleuters bevorderen

Juf neemt sommige kleuters met opzet met zich mee in het themaspel: een verlegen kind dat net nieuw is vraagt ze om mee te gaan als bezoeker. Af en toe speelt ze aan haar de beurt door: 'Kunnen we nog een vraag bedenken die we de gids willen stellen?' Verder probeert juf kleuters bij elkaar te betrekken vanuit haar eigen rol: ze laat de oppassers overleggen over de zieke slang. Ze speelt de beurt door om medebezoekers te laten nadenken over vragen die ze hebben voor de gids: 'Wat kunnen ze nog meer vragen?'

Slimme aanpak

Het is echt geen eitje om een speelwerkperiode zo te organiseren als deze leerkracht heeft gedaan. Het vraagt een slimme aanpak waarbij je steeds met kleuters in gesprek blijft over het thema. Je speelt in

Over de auteur

Lilian van der Bolt studeerde communicatiewetenschap/sociale psychologie en werkte daarna bij het Pedologisch Instituut van de CED-Groep. Van 2001-2019 werkte Lilian bij Sardes als expert op het gebied van pedagogiek en gedrag en het jonge kind. Sinds september 2021 werkt zij als adviseur Jonge Kind en Taal bij CPS.

